

# Overvejelser i forbindelse med regulering af ulve

---

Notat fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi

Dato: 2. maj 2018

Peter Sunde

Institut for Bioscience

Rekvirent:  
Miljøstyrelsen  
Antal sider: 7

Faglig kommentering:  
Aksel Bo Madsen  
Kvalitetssikring, centret:  
Jesper R. Fredshavn



AARHUS  
UNIVERSITET

DCE - NATIONALT CENTER FOR MILJØ OG ENERGI

Tel.: +45 8715 0000  
E-mail: [dce@au.dk](mailto:dce@au.dk)  
<http://dce.au.dk>

# Indhold

1. Baggrund	3
2. Svar	3
2.1 Generelle overvejelser omkring definition af problemulve.	3
2.2 Erfaringer med regulering af enkeltindivider i Tyskland og Sverige	4
2.3 Svar på specifikke spørgsmål	5
Referencer	7

## 1. Baggrund

Miljøstyrelsen har via mail af 19. februar 2018 fremsendt en "God bestilling" til DCE (j.nr. MST-851-00007), hvori der anmodes om en kort udredning af hvilke overvejelser myndighederne bør gøre sig i forbindelse med regulering af ulve:

*" Der ønskes et notat indeholdende relevante overvejelser om, hvordan en eventuel regulering af ulv kan foretages (fx i området syd for Holstebro) således, at reguleringen så vidt muligt rettes mod den såkaldte problemulv, og ikke fremkalder uhensigtsmæssig adfærd i den øvrige del af ulvekoblet. Notatet skal som minimum indeholde en besvarelse af følgende spørgsmål:*

*a) Hvordan kan det i praksis bedst sikres, at man regulerer den ulv der er karakteriseret som problemulv? Og kan man sige noget om i hvilke situationer, at problemulven typisk vil være en af forældreulvene eller hvornår problemulven typisk vil være en af hvalpene?*

*b) Hvilke konsekvenser kan det have for adfærden blandt ulvehvalpene hvis man regulerer en af forældreulvene i et kobbel? Og vil det generelt ændre adfærd i den øvrige del af koblet, hvis et af individerne bortskydes? Vil det f.eks. kunne betyde, at ulvene flytter til andre dele af landet?*

*c) Hvilke udfordringer kan der være forbundet med, at man regulerer en hvalp i et kobbel?*

*d) Er der tidspunkter på året, hvor regulering er mere hensigtsmæssig end andre tidspunkter?*

*Miljøstyrelsen forventer, at erfaringer med regulering af ulve fra andre EU-lande inddrages i besvarelsen."*

## 2. Svar

### 2.1 Generelle overvejelser omkring definition af problemulve.

Det er afgørende at sondre mellem følgende to kategorier af individer som begge forårsager problemer, men af vidt forskellige årsager (Linnell m.fl. (1999)):

*Type 1-problemdyr, er individer, som i udgangspunktet har normal adfærd for den pågældende art, men som skaber problemer, fordi de befinder sig 'på forkert sted på forkert tidspunkt' fx rovdyrangreb på husdyr, som ikke er forsvarligt hegnat eller bevogtet. En ræv, som tager en fritgående høne eller en ulv som angriber får i en hegning, som ikke er 'ulvesikret', må således betegnes som type-1-problemdyr i den forstand at enhver ræv eller ulv under disse omstændigheder må forventes at gribe chancen for et let bytte. Gentagende angreb under sådanne 'lette' forhold vil blot være en naturlig konsekvens af, at rovdyrene følger deres naturlige adfærd og tager det til enhver tid nemmest tilgængelige bytte. I den forbindelse må drab på, og lemlæstelse af, adskillige dyr i den samme flok uden at disse efterfølgende bliver konsumeret ("surplus killing" (Kruuk 1972)) også betegnes som en normal rovdyradfærd udført i en fra naturens side 'unormal' situation hvor byttet ikke kan undslippe (fordi det er hegnat) eller ikke forsøger at undslippe (fordi husdyr kun i ringe grad flygter fra rovdyr sammenlignet med deres vilde ophav) (Linnell m.fl. 1999).*

*Type-2-problemdyr, er individer som har tillagt sig en særlig adfærd, som betyder at de skaber flere problemer end andre artsfæller under samme betingelser. I forbindelse med ulve kan denne definition med god ret bruges om individer som har mistet naturlig skyhed over for mennesker (eller ligefrem opsøger mennesker*

for at søge føde) og derfor kan opfattes som udgørende en potentiel sikkerhedsrisiko for mennesker. I forbindelse med husdyrangreb, skal et type-2-problemdyr ifølge definitionen udvise en adfærd, som indikerer at dette individ i særlig grad har specialiseret sig på husdyr frem for naturligt bytte og systematisk angriber husdyr holdt under forhold som normalt vil beskytte dem mod ulveangreb. I praksis forekommer det, hvis det samme individ gentagende gange kan konstateres at have forceret intakte og velfungerende ulvesikrede hegn for at dræbe husdyr.

Som Linnell m.fl. (1999) påpeger, synes langt de fleste tilfælde, hvor rovdyr efter husdyrangreb betegnes som 'problem-individer' med afvigende adfærd, reelt at kunne henføres til type-1-prædation, dvs. hvor skadevolderen ikke kan betegnes som havende en afvigende adfærd i forhold til populationen som helhed.

## 2.2 Erfaringer med regulering af enkeltindivider i Tyskland og Sverige

I Tyskland (Ilka Reinhardt, pers. komm.) har man til dags dato, givet fire reguleringstilladelser, begrundet i manglende skyhed eller opsøgende adfærd over for mennesker. Tre af disse synes at have været fagligt velbegrundet. Den hidtil eneste fældningstilladelse på en ulv, begrundet med prædation på husdyr, blev trukket tilbage efter retligt søgsmål.

De konkrete tilfælde er som følger (e-mail fra Ilka Reinhardt)

- *December 2016 (Brandenburg): a wolf was supposed to have been seen several times at close distance to people /children in the city of Rathenow. This was not confirmed. Brandenburg authorities still issued a permit. The wolf was never seen again.*

- *January 2017 The rural district (Landkreis) Görlitz / Saxony: a wolf was for several weeks searching for food in the outskirts of three villages. The wolf has been fed as a pup in Poland. It did not directly approach people, but was seen quite often close to houses /on back yards. The rural district (Landkreis) Görlitz / Saxony issued a permit to shoot the wolf. The wolf disappeared (probably illegally shot).*

- *2017 the rural district (Landkreis) Bautzen / Saxony issued a permit to shoot a wolf from the Rosenthal pack because of numerous livestock killings (many of them not or not sufficient protected livestock). The Landkreis argued that the pack killed sheep even on pastures with recommended protection measures - what is not true. An NGO filed an opposition before the court. The permit was stopped.*

- *January 2018, The rural district (Landkreis) Görlitz / Saxony: issued a permit for a wolf that has repeatedly attacked and two times killed dogs on backyards. The wolf was shot on February 2nd. "*

Hvad angår kriterier for opnåelse af fældningstilladelser på ulve, som nedlægger husdyr, anfører Ilka Reinhardt, at prædation på husdyr i sig selv ikke er en gyldig grund for at regulere: Det skal kunne dokumenteres, at den pågældende ulv gentagne gange har forceret anbefalede beskyttelseshegn. Som anført ovenfor, er dette endnu ikke sket i Tyskland.

I Sverige har man en ret liberal praksis med at give tilladelse til 'skyddsjagt' på individer, som har forgrebet sig på husdyr eller som opfattes som nærgående, så længe det drejer sig om individer, som ikke regnes som vigtige for bestandens levedygtighed. Denne politik skal ses i lyset af, at man i forvejen

har bestandsbegrænsende licensjagt, således at de regulerede individer blot tages fra kvoten. Ifølge Petter Wabakken (pers. komm.) kan det i mange tilfælde betvivles, at de pågældende dyr reelt udviser type-2-problemadfærd. Som rationale for denne praksis, skal man ikke se bort fra, at en liberal administration af fældningstilladelser har stor psykologisk betydning for de 'krænkede' parter, som dermed får en oplevelse af at 'retfærdigheden sker fyldest'.

### 2.3 Svar på specifikke spørgsmål

- a) *Hvordan kan det i praksis bedst sikres, at man regulerer den ulv der er karakteriseret som problemulv? Og kan man sige noget om i hvilke situationer, at problemulven typisk vil være en af forældreulvene eller hvornår problemulven typisk vil være en af hvalpene?*

#### Angreb på husdyr

Dokumentation og identifikation af en 'problemulv' kan ske ved at der ved gentagne lejligheder i samme indhegning kan konstateres DNA fra det samme ulveindivid i bidsår (dvs. blodunderløbende bidhuller) som kan knyttes til selve angrebet og ikke den efterfølgende konsumering. Det vil være muligt at konstatere hvilket individ der måtte være ansvarlig for angrebene og om der skulle være flere individer på spil samtidigt.

Af den generelle litteratur om ulves prædations-adfærd fremgår det, at det som regel synes at være forældreindividerne som leder an i de fleste jagtforsøg, assisteret af andre voksne flokmedlemmer, hvorimod årssunger i mindre grad eller slet ikke deltager i forfølgelse eller nedlæggelse af byttet (Peterson & Ciucci 2003). Dette synes også at være mønstret i alle husdyrdrab fra Stråsøkoblet, hvor der foreligger identifikation vha. af DNA-profiler. Af dette følger, at man i udgangspunktet skal forvente, at det er forældrene og ikke hvalpene, som evt. dræber husdyr og dermed har mulighed for at udvikle type-2-adfærd.

#### Opsøgende adfærd eller manglende skyhed over for mennesker

Langt de fleste eksempler på ulve i Europa, som udviser vedvarende, manglende skyhed over for mennesker eller opsøger menneskelig bebyggelse i en grad, som kan betegnes som (type-2-adfærd, synes at være enlige ulve, som let kan identificeres fra andre ulve. Opsøgende adfærd og/eller manglende skyhed betyder at det er lettere at observere og identificere de pågældende individer. Af samme grund kan man i sådanne tilfælde opfordre de berørte personer til at foto/video-dokumentere de konkrete hændelser, både for at kunne dokumentere de konkrete hændelsesforløb (afstand, adfærd) og identificere det/de pågældende individer. Hvis denne type adfærd udvises af ulve fra en familiegruppe, er det sandsynligvis hvalpe, da de er kendt for at være mere tillidsfulde, nysgerrige og uforsigtige end voksne ulve. Man skal dog være meget forsigtig med at stemple hvalpe som varigt tilvænnet mennesker (habituerede) af den grund.

- b) *Hvilke konsekvenser kan det have for adfærden blandt ulvehvalpene hvis man regulerer en af forældreulvene i et kobbel? Og vil det generelt ændre adfærd i den øvrige del af koblet, hvis et af individerne bortskydes? Vil det f.eks. kunne betyde, at ulvene flytter til andre dele af landet?*

Brainerd m.fl. (2008) har analyseret effekterne af tab af den ene eller begge forældredyr i 123 ulvefamilier fra Nordamerika og Europa. Undersøgelsen viser at tab af et forældredyr (uanset køn) medfører signifikant forøget risiko for at familiegruppen går i opløsning (27% vs. tæt på 0), øget dødelighed hos

hvalpe og manglende reproduktion det følgende år (47% mod næsten 100%). Undersøgelsen viser også at rekrutteringstiden for en ny mage er omvendt proportional med bestandsstørrelsen. I bestande under reetablering, bestående af < 75 dyr, tog det således i gennemsnit 19 (SD=20) måneder fra et alfa-individ døde til den var blevet erstattet af en ny mage, og 23 (SD=19) måneder til første efterfølgende reproduktion. I 'mættede' bestande var længden af de tilsvarende perioder 10 (SD=15) og 15 (SD=16) måneder.

På grundlag af disse resultater anbefaler forfatterne, at man i forbindelse med reguleringsjagt på bestande under genetablering begrænser udtaget af dyr til enkeltindivider eller par uden unger, eller ved regulering af familiegrupper fjerner hele flokken.

Der foreligger ikke detaljerede undersøgelser af ændringer i ungers adfærd som respons på tab af forældredyr. Det regnes dog som almindeligt accepteret viden blandt ulveforskere, at bortfald af forældreindivider (især begge, men undertiden også kun tæven) undertiden fører til, at flokkens yngre individer begynder at strejfe og opsøge menneskelig beboelse i deres søgen efter føde (P. Wabakken, pers. komm.).

*c) Hvilke udfordringer kan der være forbundet med, at man regulerer en hvalp i et kobbel?*

Bortfald af hvalpe pga. regulering eller af andre årsager, har ikke væsentligt betydning for ulvefamiliers sociale dynamik, som er centreret omkring koblets alfapar. Rent teknisk, er målrettet fjernelse af enkeltindivider inden for en flok dog vanskelig. Erfaringer fra licensjagt i Skandinavien tilsiger således, at det i praksis, selv for erfarne jægere kan være vanskeligt at skelne unger fra voksne i en jagtsituation, hvilket har ført til en række tilfælde hvor de 'forkerte' individer i flokken er blevet fældet. Af samme grund er man i Norge og Sverige nu gået bort fra at foretage selektiv jagt på hvalpe inden for kobler (P. Wabakken, pers. komm.).

*d) Er der tidspunkter på året, hvor regulering er mere hensigtsmæssig end andre tidspunkter?*

Hvis man har tænkt sig at regulere forældredyr, vil den negative effekt på hvalpenes overlevelseshancer være mindre jo ældre de er, dvs. jo senere på året/vinteren jo bedre overlevelseshance (Brainerd m.fl. 2008). Dette er også grunden til at licensjagt i Skandinavien typisk først starter sidst i januar for at minimere risikoen for at efterladte hvalpe skal lide unødigt overlast pga. tab af forældre.

Da tab af hvalpe isoleret set ikke påvirker en families sociale organisering kan regulering af hvalpe i princippet foregå året rundt. Som beskrevet ovenfor, er det dog i praksis vanskeligt at fælde hvalpe uden at risikere fældning af voksne pga. forveksling.

## Referencer

Scott M. Brainerd, Edward E. Bangs, Elizabeth H. Bradley, Joseph A. Fontaine, Wayne Hall, Michael D. Jimenez, Elizabeth A. Jozwiak, Olof Liberg, Curt M. Mack, Thomas J. Meier, Carter C. Niemeyer, Hans C. Pedersen, Håkan Sand, Ronald N. Schultz, Douglas W. Smith, Petter Wabakken, Adrian P. Wydeven (2008). The Effects of Breeder Loss on Wolves. *The Journal of Wildlife Management* 72:89-98. doi: 10.2193/2006-305.

Kruuk, H. (1972). Surplus killing by carnivores. *J Zool* 166:233-244.

Linnell J.D., Odden, J., Smith, M.E., Aanes, R. & Swenson, J.E. (1999). Large carnivores that kill livestock: do "problem individuals" really exist. *Wildlife Soc B* 27:698-705.

Peterson R.O. & Ciucci P. (2003). The wolf as a carnivore. In: Mech LD, boitani L (eds) *Wolves: behavior, ecology, and conservation*. University of Chicago Press, Chicago IL, pp 104-130.